

новних рис позовного провадження. Безвідносно щодо процесуальної форми, підстави й умови реалізації права на судовий захист сформовано на підґрунті досліджень Ю.В. Георгієвського, М.К. Кобилянського, О.В. Закаленко тощо. Критерії, що визначають застосування окремих процесуальних форм в адміністративному судочинстві розглядалися у працях Д.В. Роженька, А.О. Чернікової, О.С. Фонової. Суттєвим надбанням для розвитку традиції спрощеного судового провадження становлять праці О.Ю. Зуб, С.О. Короед, М.І. Смоковича. Водночас, питання щодо підстав та умов застосування спрощеного провадження в адміністративному судочинстві також потребує детального і всебічного вивчення.

Метою статті є систематизація визначених законодавством і судовою практикою підстав і умов застосування спрощеної форми судового провадження в адміністративному судочинстві. Досягнення цієї задачі передбачає вирішення низки завдань: виявлення закономірностей між типом адміністративних справ та їх ознак і процесуальної форми адміністративного судочинства; з'ясування критеріїв застосування спрощеної форми провадження в адміністративному судочинстві; формулювання рекомендації щодо конкретизації підстав і умов застосування спрощеної процесуальної форми в адміністративному судочинстві.

Питання процесуальної форми розгляду і вирішення справи адміністративної юрисдикції пов'язане із таким елементом права на судовий захист, як право на участь у судовому засіданні. Як зазначає К.М. Кобилянський, право на участь у судовому засіданні є одним із чинників юридичної конструкції права на судовий захист, яке логічно впливає із права на звернення до адміністративного суду з адміністративним позовом [10, с. 133]. Крім того, брати участь у судовому розгляді – це право особи, яке в окремих випадках переростає в її обов'язок, і його невиконання може мати негативні наслідки для цієї

особи. Зокрема, це право стає обов'язком у тих випадках, коли суд першої інстанції або апеляційний суд відповідно до ст. 120 КАС України визнав обов'язковою участь сторони чи третьої особи у судовому засіданні.

Варто наголосити, що серед структурних елементів юридичної конструкції права на судовий захист в адміністративному суді саме право на участь у судовому розгляді адміністративної справи практично не було предметом наукових досліджень. Таким чином, встановлення умов і підстав розгляду справи адміністративної юрисдикції у формі того чи іншого провадження становить додаткову гарантію права особи особисто брати участь у розгляді і вирішенні справи, так би мовити, «відчути зміни у русі справи» і відповідним чином вплинути на нього, мати змогу вжити дій у ситуації, коли потрібні додаткові зусилля для доведення правомірності своєї позиції: усіма тими перевагами, які надаються загальною ординарною формою розгляду і вирішення справи.

Підставами розгляду справи адміністративної юрисдикції у суді є комплекс обставин нормативного і фактичного характеру, які дозволяють розпочати процесуальну діяльність суду. Такі підстави можна умовно розподілити у дві групи: нормативні і фактичні. Нормативні підстави являють собою комплекс положень КАС України, якими регламентується процесуальна діяльність судді та учасників процесу після відкриття провадження у справі, а також положення, які визначають дії суду у разі виникнення ускладнень розгляду справи. Фактичні підстави розгляду справи адміністративної юрисдикції охоплюють такі обставини, як: а) ініціювання судового процесу особою, яке відповідає усім вимогам законодавства до звернення до судового захисту; б) процесуальне оформлення рішення про відкриття провадження у справі; в) відсутність обставин, передбачених законодавством як ускладнення розгляду і вирішення справи у суді.

на побачити, що питання визначення підстав розгляду справи у таких видах спрощеного провадження, як наказне [5] і окреме провадження [13], не стало предметом обговорення, оскільки законодавець передбачає конкретний перелік справ, що розглядаються у відповідних процесуальних формах. Відтак, очевидність таких підстав знижує актуалізацію цього питання. Водночас, на наше переконання, такий підхід є хибним, оскільки не відкриває перспектив наукового пошуку обґрунтування закріплення певних видів спрощених проваджень за тими чи іншими справами. В зв'язку з цим, питання про розширення або скорочення нормативно визначених переліків справ відповідного спрощеного провадження вирішується де-факто, в нормативній площині, а потім стає предметом наукової дискусії.

Підстави застосування певної процесуальної форми в адміністративному судочинстві є важливим напрямком наукового дослідження спрощеного провадження. Як уявляється, доцільним є поєднання нормативного та процесуального критеріїв визначення підстав застосування спрощеного провадження в адміністративному судочинстві. Нормативною підставою розгляду справи у спрощеному провадженні є пряме визначення КАС України спрощеного провадження як єдиної можливої або базової форми розгляду конкретної справи. Процесуальною підставою є рішення суду про відкриття провадження у справі із застосуванням спрощеної процесуальної форми.

Проблема вибору процесуальної форми полягає, насамперед, у тому, щоб визначити, при розгляді яких категорій справ, що виникають з публічних правовідносин, можливо спрощення, в якому обсязі і в яких межах це допустимо та достатньо. Необхідність пошуку оптимальних процесуальних форм зумовлена збільшенням категорій спорів публічного характеру, які розглядаються в адміністративних судах, ускладненням їх специфіки та наявністю відповідних особливостей [3, с. 81].

На думку В.Б. Авер'янова, будь-які заходи подальшого удосконалення вітчизняного адміністративно-юстиційного законодавства, включаючи положення чинного КАС України, мають ґрунтуватися не на особистих уявленнях розробників законопроектів, а обов'язково – на достатньо обґрунтованих поняттях і висновках сучасної адміністративної науки» [1, с. 24].

В адміністративному судочинстві поєднуються два підходи до предметної диференціації процесуальної форми: 1) формування окремих груп справ адміністративної юрисдикції для яких передбачено спільну спрощену процесуальну форму (скорочене провадження); 2) закріплення окремими статтями КАС України особливостей розгляду певних справ адміністративної юрисдикції, які не пов'язані між собою і не відрізняються «глобальними перетвореннями» процесуальної форми, обмежуючись формуванням додаткових процесуальних вимог (особливості розгляду і вирішення справ з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства; щодо гарантованого забезпечення потреб оборони тощо).

Останній спосіб є виправданим лише частково, оскільки значно «розмиває» процесуальну форму адміністративного судочинства, тому більш доцільним варто вважати формування повноцінних відокремлених проваджень і визначати групу відносно однорідних справ, які поєднуються за спільним критерієм. Саме таким шляхом здійснюється спрощення процесуальної форми в цілому і, частково, кримінальному процесі.

Переваги такого способу є беззаперечними, оскільки дозволяють реалізувати таке завдання спрощення провадження, як зрозумілість, робить процесуальну форму судочинства більш структурованим, а провадження – прогнозованим для учасників процесу. Водночас, ефективність формування у процесуальній площині нових відокремлених і відносно самостійних утворень безпосередньо залежить від вираженого рішення щодо визначення їх предмет-

вим питанням при віднесенні справи до малозначної є суспільний запит на публічність процесу. У широкому розумінні поняття «гласність» – це, перш за все, відкритість і публічність у діяльності державних структур як умови демократичного прийняття рішень, а також поінформованість громадян про всі соціально значущі проблеми, які торкаються їх інтересів [6, с. 16]. Тобто, кожен член суспільства має право знати, що загрожує його безпеці, правам та свободам, які заходи спрямовані й вживаються для їх забезпечення. Ступінь резонансності справи у публічних відносинах завжди вищий за цивільно-правові, тому виходячи із потреби забезпечення прозорості діяльності органів влади, як судової, так і виконавчої гілки, малозначних справ у адміністративному процесі відчутно менше.

В адміністративному судочинстві впровадження відокремленої безальтернативної процесуальної форми – скороченого провадження було пов'язане з формуванням серед справ адміністративної юрисдикції груп, які постійно повторювалися. Як правило, виникнення такої групи справ пов'язувалося з прийняттям певного підзаконного нормативного акту, яким звужувалося право групи осіб, що і спричиняло безсистемне звернення до адміністративного суду значної кількості осіб з одного і того самого питання до одного і того ж органу. Така ситуація зумовила появу нового критерію відмежування групи справ – типовість спору.

На підставі аналізу судової практики визначено ознаки типової справи: а) предметом позову є індивідуальне рішення, дія або бездіяльність; б) виникнення спорів з ідентичних публічно-правових відносин; в) фігурування у справах однієї й тієї ж сторони – суб'єкта владних повноважень; г) однаковість підстав позовів; д) однаковість позовних вимог; е) численність звернення до суду; є) неможливість об'єднання справ. Типові справи адміністративної юрисдикції, як правило, є

нескладними для вирішення, не потребують значних зусиль для доведення фактичних підстав позовних вимог, і не становлять високого ступеня значущості для особи і для публічної влади. Таким чином, у категорії «типові справи» можна побачити поєднання двох проаналізованих вище критеріїв і приєднання до них ознаки множинності та повторюваності звернення до суду.

При детальному аналізі справ, яких віднесено законодавцем до фіксованого переліку справ скороченого провадження, можна побачити, що вони не об'єднані спільною логікою. Так, справи щодо стягнення грошових сум, які ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження можна з високою долею вірогідності вважати справами безспірними, тобто такими для яких більш прийнятною є форма особливого (непозовного провадження). Такі справи мало чим відрізняються, наприклад, від справ про стягнення коштів за податковим боргом, адже обидві справи: а) ініціюються суб'єктом владних повноважень; б) вимагають від суду оцінити обґрунтованість вимог заявника; в) як правило, не містять сутнісних заперечень від позивача; г) зумовлені необхідністю обмеження влади щодо вживання щодо вжиття примусових заходів, спрямованих на майно особи. Таким чином, в наявності невідповідність типу справи процесуальній формі, передбаченій КАС України для її розгляду і вирішення. Узагальнюючи висновки щодо критеріїв виокремлення груп справ, яким відповідає самостійний вид скороченого провадження, можна стверджувати, що саме ознака типовості є найбільш характерною для адміністративного судочинства.

Характеризуючи умови, з якими пов'язано застосування одного із спрощених проваджень, слід звернути увагу і на питання можливості виокремлення обставин, які унеможливають застосування спрощеного провадження. Так, наприклад, С. Женлель та Н. Чугунова

Література

1. Авер'янов В.Б. Нові категорії Кодексу адміністративного судочинства України: питання наукового тлумачення. *Часопис Київського університету права*, 2010. № 2. С. 22-29.
2. Аналітичний огляд стану здійснення адміністративного судочинства у першому півріччі 2015 року. Офіційний веб-сайт Вищого 229 адміністративного суду України URL: http://www.vasu.gov.ua/userfiles/file/Statistika/Analiz_1pivr_2015-text.doc.
3. Бахрах Д.Н., Россинский Б.В., Стариков Ю.Н. *Административное право: учеб. для вузов. 3-е изд., пересмотр. и доп.* Москва, Норма, 2007. 816 с.
4. Богунов В. Віртуальний суд: відеоконференції дозволять учасникам процесу економити час і гроші. *Закон і бізнес*. 2012. № 35(1034). URL: http://zib.com.ua/ua/print/11349-videokonferencii_dozvoluyat_uchasnikam_sudovih_zasidan_ekonom.html
5. Вербицька М.В. Наказне провадження в цивільному процесі України: автореферат дис. ... канд. юрид. наук. Київ. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2011. 18 с. URL: irbisnbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
6. Гаврилюк О.О. Принцип гласності та відкритості в адміністративному судочинстві: автореферат дис. ... канд. юрид. наук. Харків. Харківський національний університет внутрішніх справ, 2012. 20 с.
7. Женетль С., Чугунова Н. *Некоторые проблемы упрощенного производства. Арбитражный и гражданский процесс*, 2005. № 12. С. 13.
8. Згама А.О. Про застосування спрощеної процедури в господарському судочинстві. *Актуальні проблеми держави і права*, 2014. Вип. 72. С. 182-187.
9. Зуб О.Ю. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства: URL: <http://oaji.net/articles/2016/3229-1459839818.pdf>
10. Кобилянський К.М. *Право фізичної особи на судовий захист в адміністративному суді: дис. ... канд. юрид. наук.* Одеса. Національний університет «Одеська юридична академія», 2010. 220 с.
11. Сивак Н. *Упрощенное производство в английском гражданском процессе. Арбитражный и гражданский процесс*, 2008. № 8. С. 28-32.
12. Сопронюк І.О. Принцип процесуальної економії у кримінальному процесі України: автореферат дис. ... канд. юрид. наук. Київ. Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2011. 20 с. URL: <https://tudisser.com/dfiles/97932596.doc>.
13. Ясинюк М.М. Особливості окремого провадження у цивільному процесуальному праві України: теорія та практика: автореферат дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса. Національний університет «Одеська юридична академія», 2011. 38 с.